

VORMSI ÕORMSÖ

Vormsi merepääste selts sai endale kaatri

2. oktoobril allkirjastasid Vormsi vallavanem Tanel Viks ja Vormsi Merepääste Seltsi juhatuse liige Kaido Valm Vormsi vallale kuuluva kaatri Bella 510 seltsi kasutusse andmise lepingu.

Lisaks kaatri üleandmislepingu sõlmimisele andis politsei viiele Vormsi vabatahtlikule merepäästjale üle vabatahtliku merepäästja tunnistused.

PERHI esindaja Arkadi Popov andis Vormsi Merepääste Seltsile üle vajalikku varustust kvaliteetse merekiirabi teenuse osutamiseks.

«Käesolev kaater, aga ka varasemalt keskkonnainspektiooni poolt meie käsutusse antud kaater on suureks sam-

muks kohaliku kogukonna turvatunde suurendamisel,» rääkis Vormsi Merepääste Seltsi kõneisik Urmo Pollisinski. Plaanis on veel hankida juurde üks kaater Väikesaarte projekti kaudu, eelprojekt läbis edukalt taotlusvooru, loodame, et jõutakse rahastamisotsuseni. Seejärel kuulutatakse välja hange, ehitajaid otsitakse Inglismaalt, Norrast või Soomest.

Ühingu pikaajalisem eesmärk on tagada ja parandada navigatsioonihooajal mereohutust Lääne-Eesti saarestikus: Vormsi, Hiiumaa, Haapsalu ja Noarootsi vahelisel alal, sh pakkuda abi kiirabile merekiirabi vormis, transporditeenust politseile ja päästekeskusele,

Vormsi
Merepääste
Seltsi
kaatrid
Sviby
sadamas.

Foto autor
Urmo
Pollisinski

samuti vajadusel merereostustõrje abiteenust. Olemas on ka talvine valmisolek – nimelt on nii politsei kui ka keskkonnainspektioon andnud seltsi kasutusse mootorsaanid, jäänud on veel saanidele keltude muutmine.

Vormsi Merepääste Selts ootab oma ridadesse juurde mehi, sest väljasõitudel peab paadis olema kolm meest.

Refereeritud Läänlase artiklit ja toimetaja vestlus juhatuse liikme Kaido Valmiga.

Vallavalitsuse ja Volikogu tegemistest

Volikogu istungid on avalikud ja kõigil huvilistel on võimalus tulla istungit kuulama. Tösi küll ainult kuulama, istungil osaleda on võimalik ainult juhul, kui olete istungile kutsutud ja arutatakse teiega seotud küsimust. Ka sel juhul otsustab sõna andmise istungi juhataja. Üldjuhul istungi kuulajatele sõna ei anta. Selles mõttes toimub meil siin saarel kõik samamoodi kui riigikoguski.

29. oktoobri istung oli eriline, sest esimest korda Vormsi ajaloos sai istungi otsülekannet vaadata internetist. Edasi istungi failid töödeldakse vaa-datavaks tervikuks ja hoitakse edaspidi kodulehel järelvaadatavatena pool aastat. Seega oleme avalikustamisega astunud suure sammu edasi, et mitte öelda «uude sajandisse».

- Volikogu otsustas vallale kuuluvat mootorpaadi anda üle mittetulundusühingule Vormsi Merepääste Selts. Selts on asutatud kodanikualgatuse korras ja seltsi liikmed panustavad seltsi tegevusse vabatahtlikult oma isiklikku aega ja raha. Selts on koostööpartneriks vallale ja Politsei- ja Piirvalematile. Selline koostöötegevus aitab tõsta merelolijate ja loomulikult ka meie kõigi turvalisust.
- Volikogu vaatas üle Vormsi valla üldplaneeringu maakasutuse põhisuundade, juhtotstarbe ning ehitustingimuste täpsustamise teemaplaneeringu lähteülesande ning tegi selles parandusi ja täpsustusi. Lepiti kokku, et volikogu liikmed saavad oma ettepanekud ja märkused vallavalitsusele, et

vallavalitsus saaks teemaplaneeringu koostaja leidmiseks hanke välja kuulutada. Kinnitati Borby rannaala üldplaneeringut muutva detailplaneeringu algatamine koos keskkonnamõju strateegilise hindamise mittealgatamisega. Anti nõusolek ehitamiseks detailplaneeringut koostamata Östery 6 katastriüksusel 90701:001:0114 ning otsustati Hullo külas vana karjääri ümbruse maa-ala üldplaneeringut algatamine ja Diby külas Uuejakase katastriüksusel 90701:001:0691 detailplaneeringu algatamine. Kõik planeeringu koostamise protsessid on avalikud, asjaosalistel ja huvilistel on võimalik osaleda avalikel aruteludel. Jälgige ikka meie kodulehte, kus avaldame alati ka sellekohase info.

- Volikogu kinnitas Vormsi valla põhimääruse muudatused, millega võeti vastu arengukava ja eelarve strateegia koostamise kord, täpsustati vallavanema asendamise korda ja vallavalitsuse pädevusse kuuluvaid küsimusi. Kinnitati Vormsi valla arengukava tegevuskava muudatused, mida arutati ka vallavalitsuse poolt kokkukutsutud avalikul arutelul ja 25. septembril rahvamajas toimunud mõttekojas. Kõik volikogu määrused ja määruste muutmised avalikustatakse Riigi Teatajas ja valla kodulehel.
- Volikogu võttis vastu täiesti uue projektitoetuste korra. Korra eesmärk on toetada kodanikualgatust ja ühistegevust. Olge aktiivsed korraldama üritusi, koolitusi, tervispäevi jne. Alates

1. novembrist kehtima hakkava korra alusel saab toetusi taotleda avalike ürituste korraldamiseks Vormsi vallas. Asjade ostmiseks toetust ainult valla eelarvest taotleda ei saa, selleks tuleb kasutada teisi rahastusalikaid. Kui aga Vormsi eripärase rahvakultuuri uurimise edasikandmise ja tutvustamisega seotud tegevusteks ning rahvusvahelistes kultuuri- ja noorteprogrammides osalemiseks on taotletud teistest rahastusalikatest muusikariistade, trükiste, rahvaviiside jne jaoks toetust, siis on võimalik taotleda valla eelarvest mujalt rahastatud projekti omaosaluse katmist kuni 90% ulatuses. Uue korra järgi avatakse taotlusvoorud 2015. aastal ja voorde esitamise tähtajad on 20. jaanuar, 20. mai, 20. juuli ja 20. september. Muutunud on taotluste esitamise kord, vormid, lisatud on taotluste eelhindamine ehk kvalifitseerumine. Taotlusvormid ja aruande esitamine on muudetud selgemaks ja paremini arusaadavamaks. Tutvuge uue korra ja vormidega, kui on küsimusi, siis pöörduge julgesti vallavalitsuse poole nõu ja abi saamiseks. Sellel aastal avatakse hetkel kehtiva vana korra järgi veel üks taotlusvoor, kus taotluste esitamise viimane päev on 20. oktoober.

- Vallavalitsus väljastas projekteerimistingimused Borby külas Palksaare elamu ja kõrvalhoone (kat nr 90701:001:0710) projekteerimiseks, suvila projekteerimiseks Sviby küla Kõrkja maaüksusele (kat nr 90701:003:0198) ning suvila projekteerimiseks Förby küla

Loku 2 maaüksusele (katastritunnus: 90701:002:0289). Anti välja ehitusload Hullo külas vee- ja kanalisatsioonitorustiku juurdeehituseks Pritsu kinnistuni ning Borby külas Mere talu (kat nr 90701:001:0408) sauna ehitamiseks.

- Anti luba Norby külas asuva 4,19 ha suurune Hanase katastriüksuse (kt nr 90701:003:1000) jagamiseks kolmeks katastriüksuseks.
- Vallavalitsus on tegelenud aktiivselt Vormsi valla heakorraparandamisega, mille tulemusena paljud maaomanikud on oma krundid korda teinud. Valla maade korramiseks väljakuulutatud hanke võitis OÜ Vormsi Tuletorni muuseum. Saare heakord on palju paremaks muutunud, kuid pikki tee on veel minna. Siinkohal pöördume kõigi maaomanike poole, hoiame oma kodusaart ja tegutseme kõik üheskoos selle nimel, et meil ei oleks hooldamata ja räämas kinnistuid.
- AS Kihnu Veeteed on Vormsi liinil sõitnud juba 10 aastat. 1. oktoobril pakuti juubeli puhul parvlaeval Reet hommikukohvi ja meenutati Reeda algusaegu. Miks laev on naissoost? Häämastav on tema samasugune sooga: laeva eest peab hoolitsema, siis on ta rahul ja teenib sind hästi. Ja Reet on tegelikult meid kõiki väga hästi teeninud. Kümme aastat, seda polegi nii vähe. Täname Reeta, laevafimat ja sõbralikku ning hoolivat meeskonda.

Jälgige ikka meie kodulehte, seal avaldame kõik olulised teated, hanked, töopakumised, ürituste kutsed jne.

Vallavanema veerg

TANEL VIKS

Inimesi on erinevaid. Temperamente on erinevaid. Valuläved on erinevad. Järgnev ei ole küll absoluutne, kuid nooremad inimesed on pigem rohkem aldis maailma muutma ja parandama. Vanuse ja elukogemuse lisandudes saadakse aru, et kõiki asju ei maksa siiski endale südamesse võtta ja paljut tuleb vaimse ning füüsilise tervise säästmise huvides koguni ignoreerida.

Olen sellest ka varem kirjutanud, kuid arvestades meie saare infoliikumise eripära (loe: kuulujuttude teket ja liikumist) soovitan džunglitelefoni kaudu levi-vasse infosse suhtuda väga pika hambaga. Kahjuks on need valed ning pooltõed levinud ka vabariiklikusse ajakirjandusse. Teatud inimestele Vormsil on ilmselt kasulik tegelda sellelaadse desinformatsiooni paiskamisega kogukonda ja meediasse, kuid mõistusega vormsilane peaks neid oskama juba tõest eristada. Seega, säilitagem terve mõistus.

Esimest korda Vormsi ajaloos on valminud korrektselt struktureeritud arengukava tegevuskava, kuhu meie inimesed said oma sisendeid anda. Selge on see, et kõiki ettepanekuid ei ole võimalik arvesse võtta. Ei ole võimalik korraga liikuda samaaegselt paremale ja vasakule, kuid olen veendunud, et dokument sai hea ning ülevaatlik. Selleks, et kõiki neid tegevusi ellu viia on vaja paljude inimeste tööd aga ka finantsvahendeid. Aeg teeb kindlasti oma korrektuurid, kuid minu sügava veendumuse kohaselt oleme me õigel teel. Julgust seda väita annab mulle kogukonna valdava enamuse toetus.

Eriti hea meel on, et sarnased mõtted on just sellel põlvkonnal, kes paljud tegevused päriselt ellu viib. Nagu olen juba varem kirjutanud – Vormsi on elus ja arenev saar ning väikevald. Seda näitab ka see, et ma ei ole ühelgi varasemal aastal kuulnud nii palju värskeid ja positiivseid mõtteid. Isegi kui mingi osa nendest realiseerub, on see meile suur samm edasi. Seega tuleb neid, kes teha tahavad ning kellel selleks ka indu on toetada, mitte neid tagasi tõmmata. Kui koolipoisid poleksid läinud kriitilisel hetkel Vabadussõtta, poleks meil ilmselt Eesti Vabariiki. Nende vanemate suhtumine oli ju tihti skeptiline, sest võimalikku edusse ei usutud.

Endiselt on Vormsi suurimaks väljakutseks inimeste koostegutsemise tahe. Seda ei saa reguleerida ei ühegi dokumendi ega õigusaktiga. Kui Jüri ja Peeter ikka ei taha koos asju ajada, siis ei saa ka vald neid selleks sundida. Tahe teha midagi koos tingib eelkõige vajadus – sundkorras on võimalik tekitada sovhoosi või kolhoosi aga see etapp on Eesti ajaloos õnneks juba möödanik. Initsiatiiv ühistegevusteks saab tulla ikka altpoolt, mitte vallamajast. Ühistegevusega kaasneb omanikutunne. Omanikutundega omakorda vastutus. Ilma vastutuseta aga tulemuslikku tegevust ei ole. Ütleb ju ka vanasõna, et mõisa kõis, las lohiseb. Ehk siis, ei ole midagi uut siin päikese all. On ka positiivseid näiteid, värskeimatest võiks nimetada Vormsi Merepääste Seltsi. Mehed said ise kokku, organiseerusid ning tegutsesid. Selliseid toimekaid seltskondi on ka valla põhjus nii kaudselt kui ka otseselt toetada.

Kokkuvõtteks – vältigem situatsiooni, kus meie omavahelistes suhetes prevaleeriksid negatiivsed suhted ja konfrontatsioon. Konstruktivsuse ja padueitamisega kaugele ei jõua. Päikest!

On hea olla hea õpetaja!

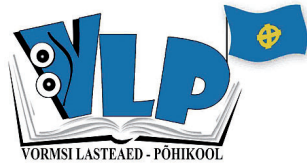
VEIKKO KÕRV

Väga paljude laste tulevik on kujunenud läbi õpetaja armastuse ja nõudlikkuse, läbi tema eeskuju ja oskuste. See enese äraandmine ei ole lihtne ja õpetaja töö raskuse kõrvale on vähestel midagi vastukaalule asetada. Samas see rõõm, mida valmistavad õpilased oma hili-
semate kordaminekutega elus, kaalub üles nii mõnegi elus lotovõiduga saadud kullakoorma.

Õpetajaid seob ühine missioon, ühine soov anda oma panus läbi noorte inimeste, aitamise, õpetamise, kogemuse edasiandmise. See eneseteostuses väljenduv ühisosa on kordi suurem ja võimsam, kui see, mis erinev.

Õpetaja õpetab, hea õpetaja õpib. Iga hea õpetaja just sellepärast hea ongi, et ta oskab õppida ka oma õpilastelt, kolleegidelt, teistelt erilistelt inimestelt. Just erilise ja unikaalsuse märkamine ning selle tunnustamine on õpetaja tugevuse ja küpsuse märgiks.

Head õpetajat ei ole võima-

lik kirjeldada kvalifikatsiooni- või järgunõuetega. Teda lihtsalt teatakse, tuntakse ja mäletatakse. See on midagi sellist, mida pole võimalik koolis õppida või teise pealt maha teha.

See on sisemine kirk, mis hoiab õigel kursil tegemas just neid tegevusi, millega jätta oma õpilastesse kustumatu mõju, mis omakorda viib neid loodetavasti nende elueesmärkide täitumise poole. Õpetaja privileegiks on teha laste heaks kõik, mida ta suudab.

Mida rohkem me panustame, seda rohkem me elame.

Rõõmustagem pedagoogitöö üle tema enda pärast.

Ma tänan kõiki Vormsi Lasteaed-Põhikooli õpetajaid kõige selle eest, mida te olete teinud suurepäraselt!

Soovin kõigile tarkust ja tervist heaks õpetajaks ole-
misel!

MARKO VEISSON

20.–24. augustil Vormsil toimunud hiiu kandle festival ja pillilaager pakkus avalikke kontserte ja õpitubasid nii vilunud kui algajatele hiiu kandle mängijatele. Hiiu kannel on jõhvkeeltega traditsiooniline poogenpill, mis Eesti aladel oli iseäranis levinud Vormsi saare eestirootslaste seas kuni 19. sajandi lõpuni, talharpa nime all.

Viimastel kümnenditel on see salapärase kõlaga pill rahvamuusikute seas taas tuntust kogumas. Olulist rolli pilli populariseerimisel kannab ka Vormsi hiiu kandle laager, mis sel aastal toimus juba seitsmendat korda. Tänavugi oli kohal paarkümmend pillimängijat ning hiiu kandle jõhvkeelte sahinat jätkus päevastest õpitubadest öiste vabas vormis koosmusitseerimiseni. Pillimänguuskuste arendamise kõrval on festivali eesmärgiks tutvustada laie-

male publikule hiiu kandle traditsiooni ning samas ka uurida selle instrumendi võimalusi uuema muusika esitamisel.

Seekordse festivali peaesineja oli Ilkka Heinonen Soomest, kes mängib hiiu kandle Karjala sugulaspilli jouhikko't. Teda saatis raamtrummi ja elektrooniliste efektidega Mikko Hassinen. Nende duo esitas Vormsi kirikus tunnipikkuse improvisatsioonil põhineva kontserdi, mis haaras virtuosse pillimängutehnikaga ning sisaldas viiteid nii erinevatele muusikatradditsioonidele kui ka nüüdismuusika helikeelele. Vormsi kõrtsis andis kontserdi ansambel Puuluup (Ramo Teder, Marko Veisson). Ka nemad kasutasid hiiu kandle loomuliku kõla kõrval elektroonilisi efekte ning mängisid valdavalt oma loomingulist muusikat. Vormsi leike ja muid traditsioonilisi hiiu kandle lugusid võis aga kuulata rahvamajas toimunud

tantsuõhtul ning festivali lõpukontserdil, kus hiiu kandle laagris osalejad oma värskelt õpitut lugusid esitasid.

Annika Mändmaa eestvedamisel toimus esmakordselt festivali raames ka koguperekontsert. Vormsi lapsed ja nende vanemad said osaleda vanades laulumängudes ning tutvuda hiiu kandle kõrval ka teiste muistsete rahvapillidega. Mõte oma laste kaasamiseks tuli Vormsi lapsevanematelt endilt ning loodetavasti saab see tavaks ka järgmistel aastatel. Musitseerimisele lisaks sai festivalil kuulata Krista Sildoja loengut 1920-30ndate aastate rahvapillimeestest ning erinevatest allikatest traditsioonilise hiiu kandle repertuaari leidmiseks.

Vormsi on hiiu kandle mängijatele erilise sümboolse tähendusega paik, kuna 19. sajandi lõpuni mängiti siin talharpat pea igas peres. Hiiu kandle laagrites osaleb igal aastal ka Vormsi kohalikke

TOETAJAD

Täname festivali toetajaid

- Eestirootslaste Kultuurimavalitsus
- Eesti Kultuurkapital
- Rahvakultuuri Keskus
- Vormsi Vallavalitsus
- Hasartmängumaksu Nõukogu

talharpamängijaid ning loodame, et festival aitab edaspidigi populariseerida seda pilli Vormsil ning samas ka tutvustada kohalikku põnevat muusikalist traditsiooni saare külalistele.

Hiiu kandle festivali Vormsil on varasematel aastatel koos erinevate abilistega korraldanud Janne Suits ja Sofia Joons ning Kristina Rajando, viimasel kahel aastal aga MTÜ Vormsi Kultuuriühing koos Marko Veissoniga.

Õpitubade juhendajateks olid Ilkka Heinonen Soomest ning Janne Suits, Krista Sildoja ja Marko Veisson Eestist.

Surströmmingfest 2014

Foto 1: Rahva seast valiti vabatahtlikud, kes nõustusid punnis konserve vabas õhus ja turvameeste seltskonnas ohutult avama. Iga avaja pidi raske töö kokkuvõtteks sööma ära ühe hapusilgu.

Foto 2: Pärast pidu olid emotsioonid kõigil positiivsed. Küsi kellelt tahes, kõik kiitsid ja lubasid pidu teistelegi soovitada.

Foto 3: Külalisi oli seinast seina. Mõni ei suutnud silku isegi kahvliotsaga puudutada, kui mõni küsis söödud kahele silgule veel lisagi.

Foto 4: Surströmmingu aroomid täitsid rahvamaja esise. Õige aroomi tundmiseks ei pidanud isegi kala ninale väga lähedale tooma.

Fotode autor : Lauri Levo

Meie inimesed.

Pille lugu

MALLE HOKKONEN

Kust algab sinu lugu?
Sündisin Noarootsis, minu kooliaeg jääb samuti sinna külasse. Tolleaegne kooliskäik eeldas mõnusat pikka tervislikku kooliteed – 11 km. Sellest kolm käisin jalgsi, ülejäänud transportis meid koolibuss. Külalaste elu ja koostoitme oli totaalselt erinev tänasest: koos ehitasime liumäge ja liutasime hilisõhtuni, jooksust ja peitusemängudest rõkkas meie küla.

Taebla Kutsekeskkool rikastas mind teadmistega kodumajandusest: õmblemine, kudumine, loomakasvatus, aiandus. Kodune loomakasvatus andis häid kogemusi lisaks. Hoolivuse ja asjalikkusega hakkas seal silma mulle Raul-poiss, tema töökus ja otsekoheusus võlus mind. Raul õppis ehitust. Töökogemusi omandasin Nurme vabrikus ja otsustasime Rauli-pere soovitusel, 1999. aastal, Vormsi elama tulla. Esmalt elasime Svibys, onu majas. Raul töötas metsatöödel, mina sain koristajaks seltsimajja. Abiellumine koos rituaalse ja sõbraliku pulmapeoga sai teoks 2003. aastal.

Peres kasvab neli last: kolm neiu ja pisi-poeg Marten.

Mis on elus rõõme toonud?
Kogu elu, et oleme olemas, ongi suur rõõm. Tublid lapsed teevad igast kodust veelgi kodusema kodu, töökas abikaasa ja armsad sugulased. Olen nii õnnelik, kui olen.

Millest puudust tunned?

Ajast. Ikka jääb tegevusi homseks ja homseid tegevusi ülehommseks. Küllap paljud tunnevad meist igapäeva halli-rutiini, vaheldust vajame. Keskkonna vahetust. Kuid Vormsilt välja saamine on seotud kulutustega, ajaga...

Kuidas puhkad?
Lükkan töid-tegemisi edasi, lihtsalt istun, naudin päeva ja olemist.

Mida hindad inimestes? Millised inimesed on sulle sõbrad?

Ikka sõbralikud, ausust hindan ja vastastikust lugupidamist. Ei sobi minu sõpruskonda tormakad, plahvatavad inimesed.

Oled sa tundmatus kohas vette hüppaja?

Ei ole, mõtlen, arutlen, olen ettevaatlik – mida ja kuidas, kas üldse, kas sobib minu mõttelaadiga. Eelnevalt küsin nõu ja selgust lähedastelt.

Oled tähemärgilt Lövi? Ilmselt ei ole sa müürililleke? Vihastud kergelt?

Ei vihastu, paljuski oleneb vastasest, hakkab tema võtma kõnes kõrgeid toone, kipun samaselt vastama. Laste suhtes väga-väga hooliv, heasüdamlik lõvimamma.

Võib arvata, et Lövi-naine on perekonnas A ja veelkord A? Mõtleb ja varitseb vaikelt ise ja teeb otsuse.

Ei, olen alati partner ja otsustame pereasju koos, lapsed saavad kaasa arutleda. Vahel tuleb olla küll ka korralooja, ei ole ma nõrk õrnema soo esindaja.

Sinu elu mõte, moto?
Elu tuleb elada inimväärikalt

Pille pesamunaga Foto erakogu

elades, tegudes, mitte halades ja pugedes.

Millised ootused lastele?

Lapsed on tublid ja tööd austavad. Ise õpivad ja vajadusel küsivad abi, sageli õpivad ja kordavad õppetükke hommikul. Ise ärkavad. Nad mõistavad õppimise vajadust – iseendale ju. Liis, vanim neiu, töötab suvel ja teenis vastutusrikkal ametil. Annika ja Karmen askeldasid aia maal ja olid isal abiks küttepuude varumisel, tegelesid marjade korjamisega. Vahel võeti väike Martengi kaasa metsa ja ema sai puhkehetke. Koolitöösse ja ettevõtmistesse suhtuvad hoolsalt, Karmen õppis Puukoivuhviringis puutööd, nad teevad käsitööd, laulavad, spordivad. Lastest on rõõm ja ainult rõõm.

Millele suvi kulus?
Maal on põhitähtis aiamaa ja mullas müttan hea meelega. Isale Noarootsis oleme abiks, tema aia- ja põllumaa on kordi suurem ja viljakam meie omast.

Oled Vormsi eluga rahul?
Jah, eluolu on käe-jala juures, lapsed leiavad tegevust, perega koos toimetame omi väikesi tegevusi.

Külas Aiavanal – Ain Ojasool

AIVAT EHK KÜDOONIAT

- Kūdoonia-, õuna- või pirnitaolise viljaga puu või põõsas kasvab Vahemeremaades. Aiva soodustab seedimist ja toimib baktereid hävitavalt. Toorelt on aiva kiviköva ja kibe, kuna sisaldab ohtrasti tanniini, seepärast tehakse aivast hoidiseid – mahla, keedist, püreed, siirupit, veini ja kompoti.
- Aiva portugalikeelne nimetus marmelo on andnud nime marmeladile.

<http://toidutare.ee/t%C3%B6%C3%B6riistad/s%C3%B5nastik/puuviljad/13CDD/>

HIINA SIDRUNVÄÄNDIK

- Hiina sidruniväändik on iidsetest aegadest tuntud toonik, mis suurendab füüsilist ja vaimset töövõimet. Oma tugeva toime poolest on teda võrreldud nii kuldjuure kui ka ženšenniga. Hiina sidrunväändik on puituvate vartega ronitaim, tema hiinakeelne nimi Wu Wei Zi tähendab viie-maitsest vilja. Viljalihal on üht-aegu magus ja hapu, seemnetel aga mõru, kibe ja kergelt soolane maitse.

<http://www.hot.ee/roogojal/sidrunvaandik.htm>

MAAMÕÖLA RISOOM

- Maamõõla risoom sisaldab roosuhkrut, park- ja värvaineid ning eeterlikke õlisid, mis annavad juurtele ühe tuntud maitseaine, nelgi lõhna. Nelgi asemel ongi maamõõla risoom laia kasutust leidnud. Hea maitse loob ta nii hõrgutavates roogades, marinaadides kui ka õlles. Risoomil on leitud ka inimesi ergutav toime.

<http://bio.edu.ee/taimed/ois-taim/mmoool.htm>

MELON-MAAVITS EHK PEPIINO

- Eksootiline kõõgiviljataim, pärit Lõuna-Ameerikast. Välimuselt meenutab ploomi, maitsest pirni ja meloni. Mahlane, magus ja hea lõhnaga. Taim vajab väga palju soojust, seepärast on eelistatud kasvatamine kasvuhoones.

<http://seemned.ee/muu/169-melon-maavits-ehk-pepiino.html>

Johann Spuhl Rotalia 155. sünniaastapäev 16. septembril oli ajendiks minna külla praegusele Vormsi Aiavanal – Ain Ojasoolle. Antud tiitlit kuuldes vana-härra üksnes muheles meelitatult.

Alustasimegi juttu Spuhl Rotaliast. Pärisin, kas on säilinud tolleaegseid viljapuid. Aiavana Ain arvab, et tal on aias üks õunapuu, millel võib-olla seos kuulsa pomoloogiga. Õunapuul ei ole kahjureid, on külmakindel ja maitsvaate õuntega, kuid kahjuks nimetu sort.

Üllatas vanapaari tahtmine katsetada ja kasvatada uusi taimi, rõdul oli kasvamas kolm pepiinot, aias kasvasid lisaks arvukatele õuna-, pirni- ja ploomipuudele küdooniad ja majaseinal ilutses hiina sidrunväändik. Aias kohetasin viljapuid, mille erinevad oksad kasvatavad eri sorte õunu ja pirne.

Sain ka sidrunväändiku punaseid marju sügavkülmast maitsta, sest tänavune aasta ei olnud viljumiseks sobiv. Eelkõige tundsin kadakast maitset, mis samas oli magushapu nagu sõstar.

Huvitav teadmine see-

Ain Ojasoo Foto erakogu

gi, et kase- ja vahtramahla säilitab pererahvas plastpuudelites, kuhu lisavad maamõõla risoomi.

Kodus lugesin ja täiendasin oma teadmisi internetis ja selliselt valmiski minu esimene ajaleheartikkel toimetajana. Suured tänud hr Ainile ja pr Ainole südamliku vastuvõtu eest!

Meil on vedanud, Vormsi on eriline paik, kus toimetavad mitmed aiapidajad, kellelde elavad edasi Spuhl Rotalia mõtted ja soovitsed. Vaadakem ringi, märgakem nende kauneid aedu ja küsigem julgelt nõu.

RETSEPT

Jagan ka pr Aino Sommermani retsepti fantastilise õuna-kūdooniatarretise tegemiseks.

- 1 osa õunu
 - 2 osa kūdooniaid
- Keeta potis pehmeks, jätta ööseks marliga nõrguma, et mahl välja nõrguks. Mahlale lisada 1:1 suhkrut, kuumutada, tekib rubiinpunane tarretis, sobib hästi morsi hulka.

SPUHL-ROTALIA

- Aiandusteadlane Johann Spuhl Rotalia (1859-1916) oli üks esimesi, kes tutvustas eestikeelses trükisõnas aiandusala teadmisi. Tema asutas Hobyse ka suure viljapuuai ja puukooli, millest kahjuks ei ole midagi säilinud. Oma kulu ja kirjadega andis ta välja ajakirja «Majapidaja», tema «Kodumaa marjad» ning «Pomoloogia õpperaamat» olid kümneid aastaid kõige põhjalikemaks eestikeelseteks aianduse käsiraamatuteks.
- Jaan Spuhl oli iseõppija, omandades ilma õpetaja abita neli keelt. Seetõttu sai ta oma teostes anda edasi tol ajal Lääne-Euroopa aianduspraktikas ja asjaomases teaduses levinud uusimaid seisukohti.

MÕNED SPUHL ROTALIA SOOVITUSED KAHJURITE VASTU:

- Maasikat kahjustavad Spuhli järgi «tuhatjalgsed». Abinõuks nende vastu soovib Spuhl kas kartulid, naerid või kaalikad seest tühjaks õonestada ja ööseks peenarde peale välja panna, kuhu sisse tuhatjalgsed meelsasti peitu poevad. Hommikul võib nad sealt seest ära hävitada.
- Spuhl peab kärnkonna rohuaias ülikasulikuks loomaks, kes sööb ussikesi, tiguseid, rõõvikuid, mitmeid seltsi põrnikaid ja muid putukaid. Maasika peendraid on ta hoolas tigudest puhastama. Tema tarvis pandagu aedade äärde ja mujale kõrvalisematesse kohtadesse raudkive maha, millele alt muld ära kaabitakse, nii et ta nende alla päeva ajal võib peitu pugeda.

http://www.eestiloodus.ee/artikkel/4186_4140.html

<http://pk.emu.ee/yldinfo/uudised/uudis/2010/11/13/spuhl-rotalia>

See kõik algabki praamilt

TIIT ADAMS

Kuidas te Vormsile sattusite?

Oleme perega käinud eelnevatel aastatel suviti Vormsil puhkamas – iga korraga süvenes teadmine, et see on see koht, kus elada tahaks. Võib öelda, et armusime ära sellesse saarde. Edasi kirjutasime möödunud talvel valavanemale kirja, kus rääkisime oma soovist... Järgmisel päeval helises telefon, helistajaks Vormsi vallavanem. Esimese käiguna oli vaja selgeks saada, kas abikaasal on kohalikus koolis õpetaja koht olemas. Peale kooli direktoriga kohtumist oli ka see paigas. Siis jäigi üle oma unistused ka realselt teoks teha. Augusti lõpuks olime juba saarele kolinud.

Milliseid emotsioone esimene saarega kokkupuutumine tekitas?

See kõik algabki praamilt. Juba see, kuidas kõik soovivad praamile ära mahutatakse. Praamilt maha tulles on lubatud max kiirus 50 km/h, siis tundub küll, et kell tiksuh ka aeglasemalt.

Siin elades on üks emotsioonidest kindlasti usaldus – meie rattad on maja ees lahtiselt, tihti on korteri uks lukustamata, pesu

pesema minnes on ühine rahakarp, kuhu iga kasutaja oma osa jätab.

Oleme mõlemad abikaasaga rohkem sellised looduse lapsed, seega Vormsi oma eheduses oli täpselt see koht, mida oma koduks pidada. Esimesed kokkupuuted saarega olid igati positiivsed, seda nii ümbritseva looduse kui ka inimeste mõttes.

Kuidas Vormsit kõige paremini iseloomustate?

See on koht, millest ei ole kommersis veel teerulliga üle sõitnud, sellist puhast loodust ja omanäolisust nagu Vormsi saar pakub,

Adamsite perekond Pildi joonistas Tiit Adams

annab ikka otsida. Päeval poodi minnes kohtad tihtipeale ainult ühte inimest – poemüüjat. Meile mõlemale sobib selline personaalsem suhtumine ja suhtlemine rohkem kui suurlinnadele omane anonüümsus.

Millised on teie plaanid Vormsiga?

Esialgu elame sisse, praegu ei tunne ju paljusid. Eks nii mõnedki mõtted ja ideed sünnivad käigu pealt. Spontaansusel on ju oma võlu. Aga juba on abikaasa edukalt käivitanud naiste rahvatantsurühma ja ma ise olen algust teinud Jaapani massaažitehnika Shindo tutvustamisega, kui leidub huvilisi, siis kindlasti jätkame. Olen ise vana judokas ja kuulda on, et lastel on huvi judo treeningute vastu.

Ma ise olen oma põhitöös seotud soojustehnikaga, olen väikese ettevõtte Küttepartner OÜ omanik, tegeleme põhiliselt korruselamute tehnosüsteemide renoveerimisega ja hooldusega, samuti erinevate katlamajade ehituse ja hooldusega. Nii et kui saare peal on probleemseid katlamaju-küttesüsteeme, siis pöörde julgesti!

Tulime, et jääda!

Mina liigun, liigu sina ka!

ÜLLE LASS
RAILI FRIEDEMANN

29. septembril käivitas Spordiliit Läänela täies mahus projekti «Mina liigun, liigu Sina ka!». Projekti eesmärgiks on tõsta Läänemaa inimeste teadlikkust liikumisharrastuse kasulikkusest ning tuua inimesed kodudest välja, värskesse õhku liikuma. Liikumismotivatsiooni võib olla kepikeond, rattasõit, rulluisutamine, suusatamine, uisutamine või kasvõi lihtsalt matkarajal jalutamine.

Projekt algas juunis Lihulas testsündmusena korraldatud rulluisukoolitusega. Suurema avapaugu sai liikumisprogrammi järgmisel nädalal rahvusvahelise liikumisenädala MOVE Week raames. 2014 on ka liikumisaasta.

Projektiga on liitunud viis omavalitsust: Nõva, Vormsi, Ridala, Kullamaa ning Lihula.

Liikumisenädalal toimusid valdades koolitused ning esimene liikumissari. Kullamaal toimus 28. septembril rattasõidu ABC ning orienteerumise ABC koolitus. 30. septembril toimus ka Lihula avaüritus, milleks on Kepikõnni ekspress. Vormsil toimus kepikõnni ABC koolitus ja ühine matk 4. oktoobril. Ridala vallas sai projekt alguse 5. oktoobri rattarallil.

Liikumissari ning koolitused toimuvad projekti raames kuni märtsini. Igakuised sariüritused pani iga omavalitsus ise paika. «Vormsi võttis lihtsa

skeemi ning inimesed saavad ühiselt liikuda iga kuu esimesel laupäeval», ütles projekti juht Raili Friedemann.

Kõik projektis osalejad saavad endale spordipassi, joogi ning rinnamärgi «Mina liigun, liigu Sina ka!». Spordipassi saavad liikujad igal osalemisel templeid. Kõik need tublid, kes osalevad igal etapil, saavad märtsikuus auhinna. Lisaks veel loosi-auhinnad ning tunnistused üritusest osalemise kohta.

Osalema ei pea mitte ainult enda vallas. Kõikide omavalitsuste sarjade kuupäevad ja info on väljas Facebooki lehel «Mina liigun, liigu Sina ka!». Info saab kindlasti olema ka osalevate omavalitsuste veebilehtedel. Välja riputatakse ka plakatid.

Spordiliit Läänela loodab väga, et inimesed hakkavad üha enam mõtlema enda tervisele, liikumisele ja toitumisele. Selleks täneme siiralt kõiki omavalitsusi, kes samamoodi arvavad ning võtsid projektil sabast kinni ning pakuvad valaelanikele liikumisvõimalusi!

Just enda eeskuju on see, millega saab inimesi motiveerida! Mina liigun, liigu Sina ka!

Projekti rahastab siseministerium kohaliku omaalgatuse programmi vahenditest.

Info: <https://www.facebook.com/events/714177668659242/?fref=ts>
Ülle Lass (+372) 472 5067
Spordiliit Läänela Peasekretär Raili Friedemann (+372) 5347 2412

«Mina liigun, liigu Sina ka!»
Projekti juht-koordinaator

Õnnitleme
oktoobrikuu
juubilare!

Eha Salus – 60
Rein Benno – 75

TEATED

JUUKSUR

Juuksur on saarel ja võtab vastu 29.10 - 30.10.2014
Hullo koolituskeskuses.

Shindo – võõrapärane treening

TIIT ADAMS

25. septembri õhtul kell kuus toimus Vormsi saare koolimajas Shindo'd tutvustav õhtu koos Shindo looja ja õpetajaga jaapanlannast sensei Kazuko Kuratomi-ga.

Huvilisi oli meeldivalt palju, mis ainult näitab seda, et inimesed on oma vaimsest ja füüsilisest tervisest väga huvitatud ja valmis eelkõige ise ennast aitama – sellest ju kõik algabki.

Ma ei hakka väga pikalt peatuma Shindo olemusel ja ajalool, selle kohta saavad kõik huvilised lugeda eestikeelsetelt internetilehekülgedelt shindo.ee ja «Keha ja hinge keskus». Lühidalt on tegu Jaapani iidsest kultuurist pärit ja sensei Kazuko Kuratomi poolt kaasajastatud massaaži- ja venitusharjutustesüsteemiga.

Shindos on neli erinevat astet.

Esimene ehk iseenda aitamise, erinevate harjutuste ja venituste kompleks, mis põhineb idamaade meditatsionist pärit põhimõttel, et inimese keha läbib 12 meridiaani, millest igaüks mõjutab inimese siseorganeid ja nende talitlust, sellest tulenevalt ka vaimset ja emotsionaalset tasakaalu.

Teine aste on Shindo harjutuste tegemine paaris ehk siis teineteise aitamise.

Kolmas aste on grupiteraapia, kus Shindod harjutatakse väiksemas või suuremas grupis, tehes erinevaid harjutusi rotatsioonilis.

Neljas aste on professionaalse massaaži tase.

Ma ise olen Shindoga tegeleenud umbes kaks aastat ja võin kinnitada, et olen nii vaimset kui füüsiliselt selle ajaga teinud väga tõhusaid edusamme. Shindo mitte ainult ei paranda inimese painduvust ja füüsilist heaolutunnet, vaid õpetab ka tempot ja aega maha võtma ja õigesti hindama. Seda eriti täna, kus info liikumine on saavutanud enneolematud kiirused ja see ainult jätkub...

Olen omandanud Shindo esimese astme instruktori sertifikaadi, mis on väljastatud isiklikult sensei Kazuko Kuratomi poolt. Taoline sertifikaat annab ametliku loa koolitada ja õpetada Shindod. Saadan lähiajal laiali meililisti võimalikud Shindo venitusundide toimumise ajad Vormsi saarel, läbi viijaks siis mina – Tiit Adams.

Endast veel niipalju, et massaažiga olen tegeleenud umbes neli aastat, alustasin klassikalise massaaži õppimisega, siis täiendasin ennast Tai massaaži ja Shindo vallas. Minu juures on võimalik ka massaaži käia, aegadest annan kindlasti oktoobri esimeses pooles kõigile teada.

TERVE EESTI

MINA LIIGUN, LIIGU SINA KA!

Viibi värskes õhus! Tule kodust välja!

Rahvusvaheline liikumisenädal **MOVE Week (29.sept-5.okt)** paneb alguse spordiliit Läänela projektile **"Mina liigun, liigu Sina ka!"**.

VORMSI LIIGUB IGA KUU ESIMESEL LAUPÄEVAL!

4.oktoobril kl 14 kooli taga mänguväljakul Kepikõnni ABC
Koolitaja **Merike Peek** – Eesti Kepikõnni Liidu treener
Kepid kohapeal laenuks olemas!
Tutvustame käimiskeppe, teeme tutvust õige kepikõnni tehnikaga, ühine treening.
* Õhtul kl 23 kõrtsis Krog No14 hooaja lõpukas!

1.novembril kl 14 kooli taga mänguväljakul Jalgratta ABC
Koolitaja **Jaanus Nõmmisto** – Jalgrattaklubi Paralepa
Juttu tuleb ratta valikust, õigest riietusest, varustusest, rattasõidu tehnikast ja paljust põnevast, hiljem ühine treening!
Tule jalgrattaga!

Pane juba märkmikusse ka **6.detsember, 3.jaanuar, 7.veebbruar ning 7.märts!**
Täpsem info nädal enne sarja!

7.märtsil „Mina liigun, liigu Sina ka“ projekti lõpetamine, kõikidel sarjadel osalenute autastamine, auhindade loosimine! Õhtul stiilipidu „Rahvasport läbi aegade“!

Liitu üritusega ka Facebookis „Mina liigun, liigu Sina ka!“
Küsimuste korral helista 53 472 412

SPORT EI TAPA - SELLE TÕESTUSEKS KUTSUME SIND OSALEMA LIIKUMISÜRITUSTE SARJAS ERINEVATE JÕUKOHASTE ALADE JA TERVIST EDENDAVATE TEGEVUSTEGA. IGAL SPORDIPÄEVAL OSALEMISE EEST SAAD PUNKTI. PROJEKTI LÕPPEDES (MÄRTS 2015) TUNNUSTAME AKTIIVSEMAID OSALEJAD

LAÄNELA
KAARE MAAKONNA SPORDILIIT

SISEMINISTERIUM

EAS
REGIONAALARVUTUS TEEVITUS

Rõõmsavärvilised trenažöörid – kõikidele kasutamiseks

Vormsi kooli juures saab alates 10. septembrist trenni teha, sest sealsele mänguväljakule on üles seatud neli trenažööri.

«Vormsil on spordivõimalused seni olnud piiratud, meil pole spordisaali», ütles vallasekretär Eidi Leht harjutusväljaku projekti tutvustades. Nii tekkiski mõte panna kooli taha mänguväljakule üles trenažöörid, mida saaksid kasutada nii õpilased kui ka täiskasvanud.

«Käisime Kodukant Läänemaa Leader-grupiga Eestis teisi Leader-projekti toel raja-

tud objekte uudistamas ning Haljalas avastasime suurepärase spordiväljaku. Sealt ma selle idee saingi», lausub Leht.

«Vaata, kuidas rahvale meeldib», arutles Eidi Leht. Kui meeldib, siis saab jätkeprojekti seadmeid veel juurde soetada. Kooli mängupaiksidele on kavas ka väliklass rajada.

Projekti kirjutas Eidi Leht, treenimisestadmed telliti osahingult Fysioline Eesti. «Soovisime, et seadmed oleksid ilmastiku- ja vandaalikindlad ning Vormsi värvides, see tähendab kol-

lase ja sinisega», ütles Leht. Et trenažöörid on tarnitud Ukrainast, siis tähendab sinikollane värvikombinatsioon ka seda, et need on ka Ukraina värvides.

Kui trenažöörid olid paika seatud, said huvilised ka neid proovida.

«Kohalolnutele meeldis väga, koolilapsed küsisid kas homme kehaline tuleb uute trennivahenditega», rääkis Eidi Leht.

Treeninseadmete rahastamistootluse esitas MTÜ Rahvatantsurühm Vormsi, koostööpartneriks on kool ja vallavalitsus. Vabatahtliku

töö ja ekskavaatoriga toetas ettevõtmist Ove Koska.

Projekti maksumus on ligikaudu 5000 eurot, seda rahastab Leader.

«Tegu on puhtalt heategevusprojektiga, rahvatantsurühm on teinud mitmeid kogu saarerahvale mõeldud tervisekoolitusega seotud projekte, see on nüüd suurim ja uhkeim», selgitas Leht. «Seni oleme korraldanud tervisekoolitusi ja stressi vabastamisega seotud tervisepäevi, millest loodame luua traditsiooni. Sest tervis, see on kallim vara ja me ei taha, et keegi meie saare inimes-

test jõuaks selle teadmiseni siis, kui tervis juba läinud on.»

Eidi Leht rääkis, et vormsilaste eesmärk on elada tervelt ja kvaliteetselt, luua võimalusi koostegemiseks ja tuua ikka rohkem inimesi positiivse ja salliva mõtlemise juurde, sest Vormsi on parim koht elamiseks.

Suured tänud ettevõtlikule Eidle, kellele tänu on meil olemas paremad võimalused oma füüsilise ja vaimse vormi korrashoiuks.

Toimetaja refereering
Lääne Elust

Väljaandja: Vormsi Vallavalitsus
Hullo küla, 91301, Vormsi vald,
Läänemaa
Telefon 529 6318
E-posti aadress vv@vormsi.ee

Toimetaja: Elle Palmpuu
Vormsi vallavalitsuse referent
Küljendaja: Katri Henga
Trükk: AS Pajo
Pärnu mnt 58, 86703 Sindi,
Pärnumaa

Vormsi valla ajaleht on saadaval
elektrooniliselt aadressil
www.vormsi.ee/elu-vormsil/vormsi-vallaleht.
Ajaleht ilmub üks kord kuus.

Sooviavaldusi kaastööde kirjutamiseks
ajalehele palume saata vallavalitsuse e-posti
aadressile vv@vormsi.ee hiljemalt
jooksva kuu 5. kuupäevaks.
Toimetusel on õigus kirju ja kaastöid nende
selguse huvides toimetada ja lühendada.